

A painting depicting a woman in a blue jacket and red pants being held up by a crowd. The woman is in the center, looking upwards with a surprised expression. She is wearing a dark blue jacket, red pants, and dark boots. Her arms are outstretched, and she appears to be floating or being supported. Below her, a crowd of people is visible, with one person's face looking up at her. The background is a soft, hazy landscape with green trees and a pale sky. The overall style is impressionistic with visible brushstrokes.

Syndrom
loutky

Dina Rubina

Dina Rubinová

Syndrom loutky

Copyright © Dina Rubinová, 2010
All right reserved

*Všetchna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Překlad: © Mgr. Jaroslava Janečková, 2018
Obálka: © Jiří Miňovský – ARBE 2018
© DOBROVSKÝ s.r.o., 2018

ISBN: 978-80-7585-821-4 (pdf)

Dina Rubinová

Syndrom loutky

Přeložila Jaroslava Janečková

*„Jednou, když jsem svou mocí měnil vzduch ve vodu
a krev zhmotňoval na tělo, vytvořil jsem lidskou
bytost – chlapce. Učinil jsem tak něco vznešenějšího,
než je dílo Stvořitele. Neboť ten stvořil člověka ze
země a já ze vzduchu, což je mnohem obtížnější...“*

*A my jsme pochopili, že on, Simon
Volchv, hovořil o chlapci, kterého zabil
a jehož duši vzal k sobě do služby.*

*Pseudoklementiny
(2. století n. l.)*

Část první

Kapitola první

„Proklínám tě i s celou tou tvou šaškárnou! Doufám, že už tě nikdy neuvídím. Už toho mám dost. Půlku života jsem strávila za loutkářovou oponou. A jestli se přede mnou ještě někdy třeba jenom náhodou objevíš...“

Objevím se, objevím... Už za nějakých pět hodin se objevím, má drahá.

Pečlivě složil kousek papíru, na kterém se slovo „loutkářovou“ lámalo a na ohybu se začínalo trhat, zastrčil jej do vnitřní kapsy bundy a spokojeně se usmál: Je to dobré. Dalo by se říct i skvělé. Ona se uzdravuje...

Pohledem přelétl oddělený prostor pražského letiště, ve kterém pospávali noční pasažéři čekající na nástup do letadla. Jen kávová saň za barovým pultem horce supěla a se syčením chrlila mléčnou pěnu. Znovu se zadíval na dvojici cestujících: babičku a její asi pětiletou neposednou vnučku.

Nehledě na velmi brzkou ranní hodinu překypovalo děvčátko nezdolnou energií, což se nedalo říct o její vysílené babičce. Holčička skákala hned na pravé, hned na levé noze,

vyskakovala na kolena do křesla a hned zase sklouzávala na podlahu, obíhala velký kruh a vrhala se k babičce se stále novými dotazy: „Babi, a co kaká letadlo? Benzín?!“

Ta zmučeně vykřikovala:

„Nomi! Nomi! Pojď si taky na chvilku sednout, aspoň na chvilíčku, proboha tě prosím!“

Nakonec stará paní rezignovala. Oči jí potemněly, hlava se pomalu zvrátila na opěradlo křesla, brada odevzdaně a měkce klesla, ústa se otevřela v zívnutí a už tak zůstala. Nejdříve se sotva slyšitelně a potom stále hlasitěji ozývaly chrčivé hrdelní zvuky.

Holčička se zastavila před babičkou. Chvilku bez hnutí upřeně pozorovala pokračování přede hry: jak se hlava zaklání, ústa se rozevírala stále více, v kontrapunktu chrápání zazněly druhé hlasy, trylky a přírazy a brzy tento vítězný chorál i přes neutichající hluk letiště dosáhl přímo polyfonické síly.

Holčička se drobnými přískoky přikradla blíže, a ještě blíže... vyskočila na sousední místo, břichem se položila na opěrku křesla a pomalu se naklonila ke zdroji chrápání. Její ostře řezaný obličejík vyzařoval badatelský zájem. Nakoukla přímo do babiččiny otevřených úst a ztuhla ve zbožném a chladném úžasu – jako když divoch hledí do jícnu dunící sopky...

„Nooo-miii! Přesstaň ssskotačit... Ztiššš ssse... Ať sssi babička trošššku ssschrupne. Sss...“

Holčička nadskočila. Syčivý hlas nevycházel z babiččiny úst, ale odněkud... V panice se ohlédla. Za jejími zády seděl podivný chlapík připomínající indiána: měl vpadlé tváře, orlí nos, vysunutou bradu a copánek spadající na límec bundy. Nejzvláštnější byly jeho oči: měly barvu husté

mlhy. S pevně sevřenými tenkými rty, nezúčastněným pohledem zkoumal tabuli nad barovým pultem a prsty levé ruky bezmyšlenkovitě poklepával po opěrci křesla. A tam, kde měl mít pravou ruku... hrůza! Kolébal se tam, kroutil a na ocase zvedal had!

A syčel lidským hlasem!

Had se pomalu vynořoval z pravého rukávu bundy, vyhrnutého po loket, pohupoval plochou hlavou, mrkal a vystrkoval jedový zub...

„Udělal ho z ruky!“ pochopila holčička, vypískla, poskočila a upřeně se zahleděla na tu pružnou gumovou ruku, ve které jako by nebyly kosti... V okénku vytvořeném z ukazováčku a palce se třepetal malíček a měnil se hned na mrkající oko, hned zase na probleskující jedový zub. A co bylo hlavní, had mluvil úplně sám. Chlapík mlčel. Opravdu, mlčel! Rty měl stisknuté jako nějaký nelítostný indián z amerického filmu.

„Eště!“ poručila holčička ochraptěle a nespouštěla z hada oči.

V té chvíli had splaskl a sklouzl z ruky a objevila se velká dlaň s dlouhými prsty, která se v mžiku nepostřehnutelně změnila na králíka.

„Nomi, ty pokušitelko!“ zapištěl králík, který stříhal ušima a poskakoval po špičatém kolenu chlapíka sedícího s nohou přes nohu. „Nejsi jediná, kdo umí takhle skákat!“

Tentokrát se holčička vpila pohledem do indiánových semknutých rtů. Čert vem králíka, ale odkud se bere ten hlas? Copak je to možné?

„Eště!“ vykřikla prosebně.

Chlapík shodil králíka pod křeslo, shrnul si rukáv bundy a pronesl obyčejným tlumeným hlasem: „To by stačilo. Nech už toho. Vzbud' bábu, ohlásili let.“

A zatímco se cestující prodírali kolem letušek ve vypasovaných modrobílých uniformách, zastrkávali tašky do zavazadlových přihrádek a zapínali si bezpečnostní pásy na svých sedadlech, holčička neustále natahovala krk a snažila se vypátrat očima toho podivného indiána s copánkem a úchvatnou kouzelnou rukou, která uměla promlouvat různými hlasy...

A on se usadil u okna, zabalil se do tenkého plédu a okamžitě usnul, ještě než letadlo nabralo rychlost a vzlétlo. Za letu usínal pokaždé. Událost s hadem a králíkem byla jen příležitostí, jak si mohl na novém divákovi ověřit nějaký nápad.

Nikdy se nesnažil zalíbit dětem a celkově si jich jen málo všímal. V životě miloval jen jedno dítě – tu už dospělou holku, která se teď uzdravovala na jeruzalémské klinice. Právě ve stadiu počínající remise měla ve zvyku psát mu našťvané dopisy oznamující *definitivní konec*.

* * *

Jako obvykle se vyhnul hlučné tlačenci v příletové hale a vyšel ven, do tepla a cvrkotu přímořské oblasti, do říše všeobjímajícího hrubého bílého kamene. Ten obklopoval vše okolo, snad s výjimkou nebe: stěny, schody, chodníky i obrubníky kolem vlasatých a lesklých palem, jejichž mohutné kmeny vypadaly jako nalakované.

Právě horké světlo a tmavomodré úlomky oslepujícího nebe v betonové stropní konstrukci obrovského nového terminálu ho pokaždé překvapily – zvláště ve srovnání s prázdnou evropskou oblohou.

Šofér první ze šňůry maršrutek směřujících do Jeruzaléma na něj něco křikl a kývl směrem k bílému minibusu, který s otevřenými útroby kufru čekal na zavazadla cestujících. Ale on jen mlčky zvedl ruku: Teď ne, příteli.

Vyšel na otevřené prostranství, odkud byly vidět ocasy letadel, ježaté hřívky palem a zvedající se delfiní hřbety dálnic, a vytáhl z kapsy bundy mobilní telefon, pouzdro s brýlemi a velmi důležitý útržek papíru. Na orlí nos si nasadil kulaté kovové obroučky, čímž svému obličejí rázem dodal záměrnou podobnost s nějakou loutkou. Hranou nehtu nařukal na klávesnici číslo z papíru a znehybněl s mobilem přitisknutým k uchu. Sveřepě vysunul bradu a světlešedé oči, prosící neznámo koho a neznámo o co, upřel ke vzdálené instanci, nerozpoznatelné z tohoto místa...

... kde se rozeznělo a únavně se linulo vyzvánění...

Teď je třeba pozorně přečíst ta směšná slova přepsaná ruskými písmeny, aby neudělal chybu. A je to tady: zpěvavý ženský hlas, ve kterém se mísí úřednická lhostejnost s úslužností.

„*Boker tov!*“ pečlivě četl z papíru a mhouřil přitom oči. „*Levakeš doktor Gorelik, bvakaša...*“¹

Hlas vlídně zaráčkoval nějaké slůvko a odmlčel se. To je teda jazyk: *Bok v kaši, krkal Keša, kvá kvá...*

Kde se tak dlouho fláká, proboha... Nakonec se doktor ohlásil.

„Jsem tady, Borko...“ oznámil přidušeně, s mobilem u spánku a zvednutým loktem – jako bankrotář v očekávání poslední zprávy, po které stiskne spoušť. Hrdlo se mu sevřelo a rozkašlal se...

1 Dobrý den! Zavolat doktora Gorelika, prosím. (*hebrejsky*)

Vyčkávavě mlčel. No jistě, doktor Gorelik není spokojený, to teda ne. A přitom ho varoval... Ale ať jde do háje!

„Moc brzo,“ zamručel notoricky známý hlas.

„Už nemůžu,“ odpověděl on. „Nemám sílu.“

Oba se odmlčeli. Doktor si povzdechl a zopakoval, jako by chtěl získat čas na rozmyšlenou:

„Mooc brzo...“ Pak se vzpamatoval: „No dobrá. Co už teď... Jeď ke mně, klíč je tam kde vždycky. Nadlábní se, a až večer přijedu, všechno to proberem...“

„Ne!“ podrážděně ho přerušil on. „Jedu za ní, teď hned!“

Každou chvíli mu poskočilo srdce, které jako by tápalo, kam se má vydat, a krev mu ztěžka bušila v obou spáncích.

„Připrav ji k propuštění, prosím.“

... Maršrutka se v ostré zatáčce zlehka nahnula, na pár vteřin riskantně zpomalila nad vrcholky cypřišů zalesněného průsmyku a pak se začala škrábat stále výše, do jeruzalémských hor. Byl mlhavě slunečný den se světlemodrým akvarelovým nebem. Na vzdálených kopcích se rozlilo měňavé opálové jezero, v jehož neklidném pohybu se objevila kaskáda taškových střech. Pak se na jehličnatém temeni hory vynořila skupinka bělostných domů s okny vrhajícími odlesky slunce a vzápětí se mezi dvěma úbočími, topícími se v mlžném oparu, rozevřela klikatá tmavá rána hlubokého údolí, která se hned zase zatáhla dlouhým bělostným oblakem...

Jako obvykle mu to připomnělo sopky na ostrově Sachalin, kolem kterých se na břehu Tatarského průlivu rozprostíralo jeho rodné městečko Tomari, japonsky Tomariora.

Tomariora. Tak pojmenoval jednu ze svých nejlepších loutek. Něžný, bledý obličej, ladná gesta, tenké, trochu moc dlouhé prsty a úzké

černé oči, které byly díky hře světla i při nepatrném pohybu hlavy neskutečně živé. Bylo to dobré představení: růžový dým okvětních lístků poletujících kolem sakury, elegance a dokonalost plastického vjemu...

Najednou ho napadlo: v těchto horách, s jejich božskou hrou blízkého a vzdáleného, s příslibem věčného světla, se život asi nikdy neomrzí. Jestlipak *ona* vidí ty hory ze svého pokoje? Nebo snad její okno směřuje na bílou kamennou stěnu, do nějakého dvora plného koček a popelnic?

Od autobusové zastávky jel taxíkem a i řidiči pečlivě přečetl z papíru adresu. Při nejlepší vůli si nemohl zapamatovat ani jediné slovo z toho drsného a hrubého, ale zároveň plynule klouzajícího jazyka, přestože ho Borka přesvědčoval, že je jednoduchý a logický jako matematika. Ostatně na jazyky vůbec neměl talent a ty fráze ve zdánlivě cizích dialektech, které vykřikoval během představení, byly výsledkem tajemného niterného nadání, které *ona* považovala za *d'ábelské*.

Na vrátnici ho pustili hned, jakmile zamumlal Borisovo jméno – ten to očividně zařídil. Potom čekal na chodbě ověšené obrazy pěnících vodopádů a orosených svahů porostlých pozitivními emocemi v podobě žluto-fialových kosatců. Zpoza dveří pracovny se ozývala bouřlivá diskuze. Znělo to, jako by se uvnitř odehrávala hlasitá hádka, ale když se dveře rozletěly, z místnosti se vyvalili dva muži v pláštích a na zarostlých tvářích jim hrály rošťácké úsměvy. A on si znovu pomyslel: Sakra, to je ale jazyk, to jsou decibely...

„Myslel jsem, že je tu rvačka...“ řekl, když vcházel do pracovny.

„Ale ne,“ ozval se doktor Gorelik slzejíící smíchy, zvedl se z křesla a narovnal se do celé své úctyhodné výšky. „Tady David nám vyprávěl vtipnou historku...“

Opět se zajíkl smíchy, zvedl huňaté tmavé obočí a obrovskými dlaněmi si otíral slzy na vousech. Když byl Borka malý, smíchy mu vždycky doslova teklo z očí a z nosu, jako by měl silnou rýmu, a babička mu proto do kapsy školní bundy dávala ne jeden, ale rovnou dva nažehlené kapesníky.

„Včera se s manželkou vrátili z dovolené v Nice. V sobotu se tam šli projít po bulváru... Jsou to pobožní lidé, sobotu přísně dodržují: než vyjdou z domu, vyndají z kapsy peníze a všechno světské, aby nezneuctili svátost dne. A tak se procházeli po horní Nice, bylo tam krásně, ticho, všude kolem luxusní vily. Potom – čert ví, co je to napadlo – sešli dolů, na Anglickou promenádu...“ A doktora znovu přemohl jemný srdečný smích a k vousům mu opět stékaly slzy. Z kapsy pláště vytáhl kapesník a zatroubil majestátní fanfáru, kterou oddirigoval svým obočím.

„Promiň, Peťko, vím, že ti do toho nic není, ale je to strašná sranda! Zkrátka a dobře: byla tam nějaká demonstrace nebo možná karneval – prostě šrumec. Nějací polonazí lidé ve žlutých a modrých parukách, auta s barevnými vlaječkami. Dav, muzika, kravál... Až za nějakých pět minut jim docvaklo, že je to průvod gayů. A najednou ze střechy jednoho auta seskočí nějaké šílené individuum neurčitého pohlaví, hrne se k Davidovi a něco mu strká do ruky. A ten, když se vzpamatoval, na to koukne a vidí: prezervativ...“

Doktorův velký pihatý obličej se roztáhl v omluvném úsměvu:

„Je to děsná sranda, chápeš: svatá sobota... a vznešený David s kondomem v ruce.“

„Jo, to je legrace...“ křivě se ušklíbl a hleděl z okna ven, kde se ze strážní budky do půli těla vysunul chlápek černý jako bota s oranžovou kšiltovkou na hlavě. Živou gestikulací rukou připomínal loutku Baltazara, posledního ze tří králů – ten byl taky černý a měl oranžový turban na hlavě. Takového vodil v divadle *Andělé a loutky* během prvních měsíců života v Praze.

Král-strážník vzrušeně diskutoval s řidičem auta za mřížovanou bránou a ani u nich nešlo poznat, jestli se hádají, nebo si prostě jenom sdělují novinky.

„Zařídils to? Už ji přivedou?“

Boris si povzdechl a odpověděl:

„Sedni si, ty suchare. To nemůžeš pár minut posedět?“

Když poslušně a trochu nemotorně přisedl na širokou opěrku masivního koženého křesla, Boris k němu přistoupil zezadu, obrovskými rukama popadl jeho strnulá ramena, začal je masírovat a rozhýbávat a přitom k němu promlouval:

„Seď... jen seď! Jsi celý ztuhlý. To nejsou svaly, ale maticové klíče. Sám už ses dávno zcvoknul... Zase ses sem přihnal, ty mizero. Kdo tě sem zval? Nevaroval jsem tě snad? Já jsem tady doktor, ne? Seď, nevrť se! Zavolám na tebe policii, řeknu, že mě v mojí vlastní pracovně napadl maniak a odvezl mou zákonnou manželku...“

„Ale zařídil jsi to, že ano?“ zeptal se a ohlédl se přes rameno.

Doktor Gorelik obešel stůl a sedl si do svého křesla. Chvilí mlčky a bez úsměvu sledoval svého kamaráda.

„Petrušo...“ promluvil nakonec měkce. V tu chvíli velmi připomínal ani ne tak svého otce, kterému byl mimořádně podobný, jako spíše babičku Věru Leopoldovnu, vynikající gynekoložku, legendu porodnice ve Šcorsově ulici ve Lvově.

Ta se také takhle důležitě usazovala, když se pouštěla do „výchového rozhovoru“ se svým vnukem. Bylo v tom něco z jejího povolání: jako by se přímo teď, během chvíličky, měla objevit hlavička dítěte a jenom na lékaři záleželo, jakým způsobem se dostane na boží svět – půjde to přirozenou cestou, nebo bude nutné použít kleště? „Co blázníš, prosím tě? Je to snad poprvé? Všechno jde přece dobře, ona se z toho tak přesvědčivě dostává...“

„Já vím!“ přerušil ho a trhl rameny. „Už jsem od ní dostal tři dopisy a ve všech mě proklíná.“

„Tak vidíš. Ještě takové tři, možná čtyři týdny... Chápu, že už jsi na dně, ale vzpomeň si sám: její poslední remise trvala dva roky, ne? To je slušná doba...“

„Poslouchej,“ netrpělivě se ozval on, mračil se a zjevně se přemáhal, jako by překonával bolest. „Ať už ji přivedou, ano? Letíme dnes do Ejlatu, pronajal jsem nám na dvě noci pokoj v Golden Beach.“

„No to mě podrž!“ doktor uznale zvedl obočí a trochu zaraženě dodal: „Golden Beach. Tak to je něco!“

„Mají tam sezonní slevy...“

„A co dál? Praha?“

„Ne, Samara...“ A rychle dodal: „Víš, umřela jí teta. Její jediná příbuzná, sestra její matky. Děti neměla... Teda měla dceru, ale ta se zabila na motorce, i se svým přítelem. Už je to dávno... No a teď je Visja po smrti. Zůstal tam po ní byt. Copak ho můžeme prodat?“

„Co já vím...“ Boris pokrčil rameny. „Já už vůbec nechápu, co se tam u nich může a co nesmí.“

„Moc by nám to pomohlo.“

Doktor se natáhl k telefonu, zvedl sluchátko a něco do něj řekl...

„Sedni si sem do rohu,“ poručil, „tam tě neuvidí hned...“
A vzdychl: „Sledovat tohle pokaždé, z toho by jednomu hráblo.“

Druhé křeslo stálo v rohu pod věšákem, a když se dveře otevřely, zakrývaly toho, kdo v něm seděl. A kdyby se ještě přikryl obrovským pohodlným pláštěm doktora Gorelika, zabalil se do něj, zachumlal... A jednou provždy by zapomněl, proč sem přijel. *Na ni by zapomněl.* To by byla krása, a ta svoboda... Blbost! V těch posledních ubíjejících týdnech snil jen o téhle chvíli: jak ji přivedou a on, ještě nezpozorovaný, uvidí přímo před sebou její dojemnou a nejistou postavičku.

Pro tu subtilnost jí nikdy nikdo nehádal její věk.

Z chodby se ozvaly kroky. Znělo to, jako by šel jenom jeden člověk, někdo robustní, ale tím se nenechal zmást: už od dětství našlapovala neslyšně, takovými vrabčími krůčky, jakými chodí loutky po scéně.

A dveře se najednou rozletěly a současně s hrdelním klotavým pozdravem sestry, která nakoukla dovnitř a hned zase odpochovala chodbou pryč, zahořela v odrazu okna jako rozžhavená měď hříva nadýchaných vlasů: *můj hořící keř...* S batohem na zádech, v džínách a tenkém béžovém svetříku – v tom, ve kterém ji sem v srpnu přivezl – stála zády k němu jako mistrovské dílo nebeského mechanika, celá, od zátylku až po tenisky vytvořená jediným pohybem geniální ruky.

Tak jako po každém dlouhém odloučení byl ohromen, jak je se svými sto čtyřiceti osmi centimetry neuvěřitelně maličká. Jak jsi křehká, má lásko... A zčistajasna – jako neodbytná vzpomínka na hrůzný zážitek z dětství, viděný skrze

drsnou dlaň hloupé Basji, která se mu snažila zakrýt oči, aby ho ušetřila výjevu smrti – se mu v paměti vybavilo modré prostěradlo na těle ležícím na břiše na dlažbě. A dva živé, dlouhé purpurové prameny, které jako by zběhly z měděného stáda vlasů, se vesele vlnily v jarním potůčku podél chodníku...

„Ahoj, Lízo!“ zvolal doktor Gorelik s předstíraným nadšením. „Jak vidím, vedeš si dobře. Jsem s tebou moc spokojen...“

Jak jsi křehká, má lásko... Sundej přece ten batoh, nebo budeš mít otlačené ramínko.

Hodila batoh na podlahu, došla ke stolu, opřela se o něj oběma dlaněmi a živě spustila:

„Ano, Borjo, víš, už jsem úplně zdravá. A máš moje slovo, že... pochop, já cítím, já jsem prostě přesvědčená, že můžu žít sama... Vždyť jsi sám říkal, že uvažuji úplně samostatně...“

„Lízo...“ zamumlal doktor a náhle se zaujetím upřel zrak na monitor počítače. Vzdychal a hýbal obočím, které jako by na jeho obličej žilo nezávislým životem – nikdy se neuměl přetvařovat a zrovna tak neuměl ve škole opisovat při písemkách. „Lízo, Lízinko moje...“

„A měl jsi pravdu!“ pokračovala celá rozveselená a její neklidné prsty se neustále dotýkaly předmětů na leštěném pracovním stole: bronzového tácku se svorkami, sešívačky a sošky tančícího chasida s pozvednutou nohou – hned je rovnala do přímky, hned zase ukazovákem odstrkovala od sebe. „Měl jsi pravdu, musím začít hned a úplně od nuly! Celý svůj život jsem hodila za hlavu, Borjo, neohlížím se zpět a ničeho se nebojím. A teď jsem vnitřně svobodná, úplně jsem se od něj odpoutala! Už nejsem loutka, kterou může...“

A vtom zachytila Borisův bezmocný pohled, směřující přes její hlavu do vzdáleného rohu místnosti, a prudce se otočila.

Poté následovala bouřlivá, prudkými pohyby vytvořená mizanscéna: dva muži vyskočili jako na povel a v rukou jim chyběly už jen síčky, aby lapili motýla, který se mihl po místnosti jako přerušovaná čára. Celé to netrvalo déle než pět sekund.

A ona mlčky klesla na židli, zakryla si obličej dlaněmi a znehybněla.

„Lízo...“ doktor Gorelik, celý rudý a nešťastný, obešel stůl a opatrně se dotkl jejich třesoucích se dětských ramen. „Ty jsi přece chytrá holka, sama to všechno chápeš... No tak, Lízo, vzpamatuj se přece! Sama víš, že je nutné období... té... adap-tace. A taky je tu otázka bydlení, Lízo! S tou musíš počítat. Člověk nemůže žít mimo společnost, jenom tak ve vzduchu, nikde... Už jsi zdravá, to je pravda, a... všechno je v pořádku a věř mi, že všechno bude přímo skvělé... Ale zatím... sama to chápeš, jsi přece chytrá holka... Péťa jenom dočasně... chápeš? Do-čas-ně... no prostě jako přátelská výpomoc...“

A on, *přátelská pomoc*, se ztuhlým hranatým obličejem a pulzující prohlubní pod žebry, hleděl prázdnýma očima z okna, kde se automatická brána řízená rukou štedrého černého krále-strážníka pomalu otevírala do strany a pouštěla dovnitř sanitku...

Věděl, že první chvíle budou přesně takové: její neskrývaná bezmocná nenávist a jeho neskrývané násilí, kterého se nedokázal zbavit. Vždycky se na tu prokletou chvíli připravoval, a stejně na ni nikdy nebyl připraven.

* * *

Celou cestu do Ejlatu zůstával navenek klidný, melancholicky si pohvizdoval a čas od času jí položil nějakou banální otázku:

„Chceš sedět u okna, nebo...“

Samozřejmě neodpovídala.

To je normální, opakoval sám sobě, všechno je stejné jako minule. Spoléhal na Ejlat – předpověď slibovala blankytně modré nebe nad rudými horami – a spoléhal na hotel, za který nehledě na všechny sezonní slevy zaplatil závratnou sumu.

Než doletěli a ubytovali se v neuvěřitelně luxusním pokoji v osmém patře, z jehož balkonu byly vidět pohupující se protáhlé odlesky světla na hladině zálivu a žlutomodrý přelud blízké Akaby, setmělo se...

Sešli dolů a mlčky povečeřeli v čínské restauraci pár kroků od moře, mezi lesklými šupinatými draky s vyceněnými zuby v otevřených tlamách, kteří byli rozestavěni po celé místnosti. Dlouho zkoumala jídelní lístek a pak asi čtvrt hodiny mučila číšníka, podsaditého chlapíka, od pohledu rodilého Číňana (ale nejspíš to byl stejně Thajec), dotazy na složení omáček. Jak francouzsky, tak anglicky mluvila vždycky slušně, to zdědila po otci.

Nakonec si objednala cosi s těžce vyslovitelným názvem. A on, pod uctivým pohledem neproniknutelných očí, zamumlal „I too“ a pak se pomocí vidličky pokoušel poprat se sladkokyselými lusky smíchanými s kousky ostrého kuřecího masa. Vůbec neměl hlad, přestože naposledy jedl – přesněji pil vodu z plastového kelímku – v noci v letadle. A věděl, že nebude schopen se najíst, dokud...

Po večeři se prošli – ona šla první, on za ní – po veselém, hustě a neuspořádaně zastavěném nábřežním tržišti se stánky a obchůdky, kde se vítr opíral do širokých květovaných kalhot, zářivých šál a dlouhých šňůr mámivě cinkajících zvonečků rozvěšených všude kolem. Přešli po oblouku holandského mostku nad kanálem, v jehož černé vodě se jako ohnivé křivky čáry míhaly odlesky řady světel z nejbližšího hotelu. Chvilku bloumali mezi policemi knihkupectví Stemackij, kam nečekaně zamířila (To je dobré znamení!). Asi deset minut si s planoucí hřívou vlasů skloněnou k rameni neslyšně se pohybujícími rty četla názvy knih v ruském oddělení, které sestávalo ze tří policek různorodé směsice nevýznamného čtiva ruského původu. Honem se zeptal: „Chtěla bys nějaku...“ To byla zásadní chyba! Mlčky se otočila a zamířila k východu. A on za ní...

Vysokánská věž nějaké zábavní atrakce v dáli vrhala na černé nebe ohnivou kouli, ze které se linul nadšený dívčí jekot.

Ona stále mlčela, ale když po očku sledoval její andělský profil ozářený světly vitrín a lamp, s nadějí si všímal, jak se její rty trochu uvolňují a drobná jizvička v levém koutku se prohlubuje, jak se zlehka zakulacuje brada a hořčičně-medové oči svítí o něco živěji. A když se přiblížili k atrakci a uvnitř nasvícené koule uviděli dívku ve vojenské uniformě legračně zvedající obě nohy, pohlédla na něj a neubráníla se úsměvu. A on se odvážil úsměv opětovat...

Do hotelu se vrátili kolem desáté, v hotelovém baru si ještě dali jakýsi hustý likér (Proč je to tu, ksakru, všechno tak drahé!) a nakonec vstoupili do skleněného válce tichého výtahu a vypluli vzhůru. Rychle, jako ve snu, míjeli průhledná patra jedno za druhým. Pak po nekonečném kobercovém

tichu chodby, podél chvějícího se křišťálového shluku světla v černých horách, došli ke správným dveřím. A tady je: jejich obrovské akvárium v podvodním svitu ospalých lamp s prosklenou stěnou přes celou šíři balkonu a velkolepou, chirurgicky bílou koupelnou. Bravo, Petrušo!

Zatímco ona se cachtala ve sprše (ozývala se složitá polyfonie prudkého proudu vody, šeplavě bublajících pramínek, posledních vzdechů slábnoucích kapek a nakonec bzukot fénu. Na okamžik dokonce zaznělo tiché broukání... ne, omyl, to se unáhlil, to bylo za stěnou nebo z vedlejšího balkonu), on rozestlal arkticky bílou postel se dvěma obrovskými ledovci polštářů. Svlékl se, rozpletl si copánek a rukou prohrábl husté černé vlasy s výraznými šedinami, čímž se proměnil v úplného indiána. Tím spíše, že napůl svlečený, ve starém sovětském nátělníku a trenýrkách, zvláštním způsobem ztratil svou šlachovitost a neuduživost a objevily se nečekaně vypracované svaly na štíhlém, dravčím těle.

Sedl si na postel, vytáhl z batohu své nesmrtelné desky se skicami a výkresy a na chvíli se zamyslel: má teď cenu vytažovat před ní tohle všechno? A rozhodl se: o nic nejde, vždyť ona ví, že nezmění profesi. Ať je všechno jako vždycky. Doktor Gorelik to tak řekl: Ať je všechno jako vždycky. Mimo chodem když hledal v nesčetných kapsách batohu tužku, narazil na pět stodolarových bankovek svinutých do ruličky, které se Borkovi podařilo nacpat do krabičky s jejími tabletkami lithia. Ach, Borko...

Vzpomněl si, jak kolem nich Borka kmítal, když je vyprovázel k bráně. Jako laskavý doktor Bolíto, obr, který neví, co si počít sám se sebou: poplácával Péfu po zádech obrovskou měkkou pěstí, jako by se snažil narovnat, a z legrace rozhořčeně drmolil:

„Vezou ji pryč! Unášejí mou zákonnou manželku, co?!“
A Líza se ani jednou neohlédla.

Nakonec vyšla z koupelny – v obrovském froté županu (ale jí by byl velký každý) a s bílým turbanem na hlavě. Oběma rukama povytáhla cípy županu a stejně na ně nešikovně stoupla (Ahoj, ty můj trpaslíčku!), došourala se na balkon a dlouho tam nehybně stála, útlé ruce v širokánských rukávech složené na zábradlí jako pilná žákyně sedící v lavici. Pozorovala dlouhý černý pás vody s šedivě granátovými souhvězdími jachet a lodí a dav lidí neuspořádaně korzující po promenádě. Tam zábava teprve začínala.

Ale oni oba, otroci zájezdových galejí, byli celý život zvyklí chodit spát před jedenáctou.

Když se vrátila do pokoje, zastavila se před ním – už ležel v posteli, s divnými kulatými brýlemi naraženými na špičatém nose, a soustředěně cosi čmáral na list papíru v deskách – stáhla si z hlavy ručník a v mžiku vzplála karmínovým žářem ve světle pomatené lampy. A s ledovou nenávistí k němu poprvé promluvila:

„Opovaž se mě dotknout!“

Mlčel. Smetl drobky gumy z papíru, na kterém rozpracovával zcela novou mechaniku loketního kloubu loutky, která by přinesla lepší hybnost, a trochu roztržitě odpověděl:

„Ale co to povídáš, holčičko... Lehni si, ať neprochladneš.“

V obou spáncích mu stále úmorně bušila kladiva. A do háje, vypadá to, že si zapomněl svoje prášky na tlak. To nic, to nic... Ve skutečnosti si dnes stejně nedělal žádné naděje. A vůbec, všechno jde tak skvěle, že se tomu ani nechce věřit.

Asi čtyřicet minut se ještě snažil pracovat a poprvé po mnoha týdnech cítil po své levé straně blaženou přítomnost

pevně zavinuté bílé kukly s hřívou vlasů, která se ohnivě mihotala při každém pohybu hlavy, a vystrčeným útlým kolenem. Prochladne, nastydne... Ticho! Lež, jen lež, Petrušo, lež klidně a dočkáš se odměny, ty zatracený blázne...

Nakonec se natáhl k vypínači – jak je to tu všechno pohodlně zařízeno! – a pokoj rázem potemněl, zatímco zčernalé stříbro zálivu za balkonem se rozsvítilo...

V pulzujícím soumraku proudil odněkud z hloubi hotelu přerušovaný – ruchem z nábřeží, cinkáním nádobí v restauraci a neustálými výbuchy ženského smíchu – proud hudby, který sotva dosahoval k jejich otevřenému balkoně.

Důstojnými krůčky se tam a zpět prošel kontrabas jako nějaký tloušťík, který dělá směšné pukrle ve snaze za každou cenu někoho rozesmát. Překotnou mluvou pouliční lůzy mu monotónně přitakávalo bendžo, ale tlusťoch se snažil ze všech sil, supěl, pokoušel se vtipkovat a bláznivě křepčil v zábavných synkopách. Bendžo chechtavě prskalo mocné gejzíry akordů a přeřvávalo se s otravně flirtující kytarou a hlučně vykřikujícími houslemi. A všechno se to slévalo do naivního staříčkého foxtrotu a odlétalo na moře, k jachtám, které odsud nebylo vidět...

Ležel s rukama za hlavou, poslouchal svět za balkonem a tlumené šumění zálivu, pomalu se vnitřně uklidňoval, ale zároveň v sobě nepřestával živit ostražitou, úzkostlivou a trýznivou radost. V měsíčním přítmí se tu a tam zaleskly jeho pevné svaly. Ze zvyku leželi kus od sebe, jako vylouplý plod kaštanu, a ani se nepohnul, když se zavrtěla, aby se vysvobodila ze županu – ve spánku? Ne, ani na vteřinu nezapochyboval, že je vzhůru. Vklouzla pod příkryvkou, překulila

se, ovanula ho nahromaděným teplem a najednou se ocitla přímo vedle něj (Lež, nenechavče!), přestože postel byla tak obrovská, že by se po ní dalo jezdit na kole...

Všechny jeho svaly, mozkové buňky i zoufalé nervy se napjaly tak, že chybělo jen málo a nahromaděná bolest by z něj vytryskla s bolestným zaúpěním. A právě v té chvíli ucítil na svém ztuhlém rameni její horkou dlaň. A ta dlaň, která jako by byla překvapena zvláštním nálezem, se rozhodla důkladně prozkoumat hranice onoho předmětu...

Už se jí stýskalo, pomyslel si. Stýskalo se jí, ale ty se nehýbej, nehýbej se, ne... Nevydržel ta muka, natočil se k ní celým svým tělem, nesměle se dotkl její ruky, propletl prsty...

V následujícím okamžiku zasáhla jeho hlavu řízná facka, docela slušná na tak maličkou ruku.

„Opovaž se!!!“ vykřikla. „Ty hnusná svině!“ A rozplakala se tak zoufale a strašlivě, že kdyby se sousedé tou dobou nepoflakovali po hospůdkách a barech na nábřeží, někdo z nich by určitě zavolal policii. Mimochodem, nebylo by to poprvé...

Vyskočil a ze všeho nejdřív zavřel balkonové dveře. A zatímco ona se třásla bezútěšným žalostným pláčem, mlčky chodil po pokoji a snažil se přečkat tuto nevyhnutelnou etapu *návratu*, kterou rozhodně neočekával dnes. Ale očividně už se jí stýskalo, tak moc se jí stýskalo, chudince můj! A bylo toho na ni dneska moc, byla to příliš rychlá změna prostředí – z nemocničního pokoje do těchto palácových komnat... Možná je to jeho další chyba, třeba měl radši zamluvit skromný pokojík v nějakém levnějším penzionu? A proč on, pitomec, nikdy neodhadne její rozpoložení?

Když se nakonec utišila a zalezla si pod deku, příkradl se blíž, sedl si vedle ní na postel a dlouho tak seděl, zamýšlený

a shrbený, s dlaněmi sevřenými mezi koleny. Stále se neodvažoval přilehnout si na druhou stranu zvalené pokrývky.

Dole pořád ještě vyhrával kvartet; chlapi poctivě hráli do pozdní noci. Hráli dobře, program měli vkusně, a dokonce docela neotřele sestavený z jazzové hudby třicátých a čtyřicátých let. A v těch melodiích zněla, ano, přece jen tam zněla hřejivá, naivní a smutná naděje. Ještě chvílku, ještě chvíličku musí přetrpět a všechno se urovná! Zítra bude všechno jinak... Slunce, větrík, loďky na moři... koupíme plavky... nějaký prstýnek a kdovíco ještě.

Po dlouhé pauze, když si myslel, že muzikanti už pro dnešek mají padla, sedli si ke krajnímu stolku a nakládali si na talíře saláty, najednou zazněl a rozlinul se důvěrně známý motiv písně *Minor Swing* od Djanga Reinhardta, kterým měl proscycenou a prodchnutou každíčkou buňku svého těla... Aby ne: za doprovodu tohoto swingu několikasetkrát odtancoval své číslo s Ellis. No ano, bylo to těch několik rytmických živých taktů z úvodu, během nichž ve fraku a tanečních lakýrkách stíhal vběhnout na scénu a popadnout ji, osaměle sedící v křesle.

A pak se to vždycky rozjelo: za marcipánových zvuků housliček a strohého drnkání bendža začíná základní melodie. Do toho zasupí kontrabas, který pak úplně přehluší propuknuvší trpké tóny houslí. Ellis se míhá pod jeho pravou rukou, její rudá kadeř ho lechtá na tváři... Hop! Úchop, čtyři kroky doleva, úchop a hop! Znovu úchop, čtyři doprava, a jdeme, jdeme, jdeme, moje maličká, synchronně: noha k noze, pravá, levá, pravá, levá, ostře celým tělem – ostřeji, ostřeji! Hop! A teď jako bezvládný hedvábný šátek přehozený přes mou ruku pluj za melancholických tónů kytary a houslí,

pluj, pluj... Jen ohnivé kadeře spadlé přes loket se pohupují, vlní a kroutí jako proudící potůček...

Ani si nevšiml, že se sám zvedl z postele a klouže a pohupuje se v hustém soumraku noci – pravá ruka, ohnutá v lokti, objímá útlá záda neviditelné partnerky, levá je prosebně napřažená – a proplovává skrze posměšně smyslný labyrint *Minor Swingu*...

Odtancoval složitý kontrapunkt velmi jemných pohybů; jeho obratné prsty po paměti běhaly po všech páčkách a tlačítkách, pomocí nichž se spouštěly lehké pohyby nyní nepřítomné droboučké Ellis – jako když se duchové vyvolávají z říše tmy. Jeho páteř, krk, citlivá ramena, dlaně a chodidla znaly nazpaměť každý centimetr rytmické linky tohoto složitého a strhujícího tance, kterému aplaudovaly sály po celém světě. Točil se, zachytával a s vysunutou bradou si nahazoval na levé předloktí lehoučkou křehkou siluetu, hned se vrhal vpřed, hned zůstával nehybně stát, hned se nad ní lačně skláněl, hned si ji tiskl k hrudi... A to všechno prováděl naprosto automaticky, jako by šel v zamyšlení známou ulicí, neuvědomoval si směr ani cíl cesty, a dokonce ani neslyšel vlastní kroky. Kdyby jeho pohyby zanechávaly ve vzduchu stopu, před divákem by byl postupně utkán velmi složitý vzor: vytríbený a tajemný spletenec krajky, šifra koberce...

Za zábradlím balkonu, vysoko nad palmami rozprostírajícími své roztřepené listy, byl do hvězdného nebe pevně vetknut měděný měsíc, skvěle zkonstruovaný, i když přehnaně velký a nestydatě nablýskaný (osvětlovači to trochu přehnali). Obsáhl nejen celý záliv se všemi jeho břehy, lodkami a čluny v přístavištích, ale svým dotěrným parafinovým zářením vtrhl i do pokoje, kde každému předmětu věnoval černý stín, na stěnách zanechával rozmáchlé škrty,

důmyslné iniciály a zapeklité monogramy a donekonečna spouštěl po závěsech krajkový kolotoč stínů...

Kdyby se tak někdo mohl stát svědkem tohoto zvláštního výjevu: maličká, hluboce spící žena a muž s měsíčním obličejem a i v přítmí velmi světlýma očima, který kolem ní krouží v dravém a nespoutaném afektovaném tanci, horkou dlaní hladí prázdnotu, přitahuje si ji k hrudi a tuhne v náhlé záplavě citu. Takový svědek by tuto scénu klidně mohl považovat za strojený nápad nějakého moderního režiséra.

Skutečný údiv (dokonce možná obdiv) zasluhovalo jen jedno: ten divný nahrbený člověk se špičatým nosem ve směšných domácích trenýrkách a levném nátělníku byl při tanci tak úžasně ladný, tak ironicky smutný a tak zamilovaný do drahocenné prázdnoty pod pravým loktem...

S posledním ostrým pohybem jeho hlavy hudba utichla. Kolotoč stínů naposledy provezl po stěnách celou svou posádku a zastavil se.

Chvíli nehnutě čekal, až skončí neslyšný potlesk sálu. Pak se zhoupł a svěsil ruce, jako by shazoval neviditelné břemeno, udělal pár kroků k balkonu, pomalu otevřel dveře a vpustil dovnitř napjatý dech nočního zálivu.

Jeho tvář zářila... Stejně neslyšně, jako když tancoval, se přikradl k posteli, na které nehybně ležela jeho milovaná. S hlubokým povzdechem klesl na kolena u čela postele, přitiskl tvář k příkrývcu nad jejím ramenem a zašeptal:

„Nespěchej... Nespěchej, mé štěstí...“

Kapitola druhá

Tak už přestaň vyšilovat, doktore! Už by ses mohl vzpamatovat: je to přes tři hodiny, co odjeli, a ty pořád chodíš od ničeho k ničemu...

Když si jenom vzpomenu na ten průvod: vepředu šla ona, přízrak ženy, elf s ohnivými vlasy a schizoafektivní poruchou, a za ní on, s ostrými nahrbenými rameny připomínajícími vahadlo loutky a se strnulou chůzí podobný marionetě víc než všechny jeho loutky dohromady. Prostě Modrovous se svou nevinnou obětí...

Proč já tohle vlastně píšu? Přežívají ve mně snad i po tolika letech pořád ještě nějaké grafomanské ambice? To asi ne... Občas sice náhodou narazím ve složkách na publikované básně a povídky jistého Borise Gorelika, toho nadšeného blázna, ale už dávno při tom necítím vůbec nic: emigrace zjevně likviduje některé duševní pochody, tím spíše úspěšná emigrace, jako byla ta moje – jestli se ovšem dá rozvod s Majou považovat za úspěch.

Ne, o nějaké ušlechtilé pohnutky tu nejde. Nenadálá touha zapsat si nějaké myšlenky mi prostě pozvedla v paměti stavidla, ze kterých nejdřív pramínkem a potom celým proudem vytryskla minulost, jež zpětně objasňuje události našich životů – které, jak se ukázalo, jsou spojeny těsněji, než by kdokoliv z nás tří mohl kdy připustit.

A když člověk denně popíše několik stran, chtě nechtě si vytváří jakýsi sice roztržitý, zrychlený a lehce pokulhávající, nicméně svůj vlastní obraz světa. Horší je, když se v tomto obraze snažíte najít své místo, přemýšlíte o něm a... nacházíte obrovskou vousatou nulu nesoucí vaše jméno.

A já se vždycky cítím jako nula, když přihlížím setkání těch dvou po delší odluce.

Nejhloupejší je, že ona je oficiálně skutečně moje manželka. Jak jinak bych ji mohl přijmout u nás na klinice, když nemá sebemenší důvod pro repatriaci do Izraele?

Když mi zoufalý Péťa v šestadevadesátém poprvé zavolal z Prahy (ocitli se tam na nějakém festivalu loutkových divadel, neměli bydlení, občanství ani zdravotní pojištění a navíc jim umřelo – a ještě že tak! – to jejich nešťastné dítě), byl úplně bez sebe, takže jsem nejdřív pořádně nemohl pochopit, kdo z nich dvou se vlastně zbláznil. Řval mi do telefonu: „Udělej něco, pomoz jí, Borko!!!“ A mě zrovna jak naschvál muselo napadnout, že už jsem asi půl roku šťastně rozvedený a zcela připravený dělat nové pitomosti.

Nevím, co se mi v té chvíli honilo hlavou, ale srdce se mi rozplakalo lítostí nad těmi dvěma.

A hlavně jsem si v tom okamžiku kdovíproč zčistajasna vzpomněl na prorocká slova, která moje legendární babička

Věra Leonidovna pronesla v den, kdy Péťa oznámil, že se s Lízou rozhodli...

„Bobo...“ řekla mi, když vešla do mého pokoje a zaplnila dveřní otvor svými širokými zády, „jestli Petrušovi nevymluvíš to sebevražedný rozhodnutí, tak nejsi jeho kamarád, ale naprostej parchant.“

Moje legendární babička mluvila čtyřmi jazyky a všemi energicky a barvitě, jak už to u dobrých gynekologů bývá, ale v ruštině předávala své myšlenky obzvláště nenuceně a rázně, a když to považovala za emocionálně nezbytné, tak i s trpkými dovětky vulgarismů. Když jsem byl malý, kolikrát vešla do mého pokoje, když jsem byl uprostřed nějaké hry, a s nerozlučnou cigaretou v puse křikla svým nenapodobitelným basem: „Co je to tu za příšernej bordel, lidi dobří?!“

„Zastav tu šílenost, Bobo, nebo ho to zničí,“ řekla babička. „Proč?“ zeptal jsem se zaraženě.

„Protože ta holka je ze špatný krve.“

A když jsem nadskočil a začal se vztekat, zpražila mě tak, jak to uměla jenom ona: pohrdavým, chladným pohledem. (Můj otec, její jediný syn, v takových situacích s úšklebkem říkával: „Otevřeme problém skalpelem.“)

„Pitomče,“ utrousila tiše a pánovitě. „Já jsem doktorka. Kašlu na morálku celé té jejich rodinky. Je mi fuk, kterou z manželek prohrál její tatík v kartách a kvůli čemu vyskočila její nešťastná matka z okna rovnou v noční košili. Ale co chci říct: mají v rodině špatnej gen. A to není žádná sranda.“

„Jaký gen...“ zablekotal jsem. V jejích slovech jsem vycítil obavu ze skryté hrozby.

„Takovej, že Lízina matka ještě před ní porodila postupně dva kluky a oba měli syndrom. Ještě že nezůstali mezi živýma.“

„Co je to za syndrom? Downův?“

„Ne, jinej. Není to jedno?“

„Ne, mluv, když už jsi začala!“ vyletěl jsem.

„No... existuje takovej...“ spustila. „Říká se mu Angelmanův syndrom nebo syndrom šťastného dítěte. Nebo taky syndrom loutky. Ještě jste se o tom neučili? V obličejí se udělá taková grimasa, něco jako strnulej úsměv, objevují se nečekaný záchvaty smíchu a... demence, samozřejmě. Ale to je jedno! Promluv si s ním jako chlap s chlapem, jestli nechceš, abych zasáhla.“

„Opovaž se!“ křikl jsem za ní a zlostně jsem mrskl po zavřených dveřích vyšíváním polštářkem. Ale s Pétou jsem se přece jen pokusil promluvit – takový dojem na mě babiččina slova udělala. Hlavně ten název...

To abych povyprávěl o celém Pétově životě: o jeho dětství na Sachalinu, o jeho nepodařené rodině... Ale co já vlastně vůbec vím? Od malička byl příšerně introvertní, řekl bych přímo hermeticky uzavřený, pokud jde o emoce. Ve Lvově trávil jen letní měsíce, když ho matka posílala na prázdniny ke své milované hloupě Basje. A ta, za zásluhy o naši rodinu, o kterých mi tehdy nebylo nic známo, k nám chodila každou neděli „na stravu“, jak tomu říkávala babička.

Pamatuji si ji kdovíproč jen takto: vysokou, se splihlými šedými vlasy a dlouhými plochými chodidly, oblečenou do starého pláště mého otce – korpulentního muže – s obrovskými nastavovanými rukávy. Na krku jí plandal dětský šátek s růžovými bambulkami na okrajích.

Řekl bych, že nosila dokonce i boty mého otce, oba měli stejnou velikost. A on, posměváček a vtipálek, jí říkával s vážným a ustaraným pohledem:

„Opatrujte ty moje věci, Basjo, jsou skoro nové. Předemnou je nosili jen tři lidé: můj děda, který byl elegantním charkovským kočím, herečka Věra Cholodnaja a Felix Edmundovič Dzeržinskij.“

Hloupá Basja brala všechno vážně.

Když někdy babička nestíhala, posílala ji na trh. Basja si brala velký košík, na dno pokládala peněženku a hrozně se divila, když jí ji ukradli. Nemohla to pochopit: vždyť „za Polska“ to tak dělávala vždycky. Otec jí se smíchem říkával: „Jděte, Basjo, na trhu už na vás čekají.“

Myslím, že byla domovnicí v jednom z domů v Saksagan-ského ulici...

Jednou napíšu esej o lvovských domovnicích – o těch dino-saurech, co už vymřeli – ačkoli by si zasloužili nejen esej, ale celou poemu, trilogii, nebo dokonce epepej!

V těch letech bývala v hlavních ulicích Lvova všechna vrata, zasazená do širokých oblouků vjezdů pro kočáry, vždy zavřená. Nájemníci i hosté mačkali tlačítka zvonků na panelu s čísly bytů a čekali, až vyjde... správce, neboť ten nejen že zametal dvůr, voskoval parkety a čistil měděné kliky do ohnivého lesku (aby se blýskaly na slunci), ale plnil také povinnosti domovníka.

Domovníci většinou bydleli v maličkých bytech v suterénu nebo v prvním poschodí, nikdy ne výš.

V našem domě dělal domovníka pan Lušč. Právě on cho-díval otevřít, když někdo zazvonil, a důstojně oznamoval: „*Nikogo nie ma w domu, do zobaczenia.*“ nebo naopak „*Prosze bardzo.*“ – což znamenalo, že byl na příchod hosta upozorněn a hostitelé čekají. Lidé u něj také nechávali vzkazy milost-ného charakteru, a to „*poste restante*“, a teď si říkám, že

pan Lušč si mohl nahrabat slušné jmění, když dělal poslíčka všudypřítomné bohyni tajné lásky: byl to takový postarší amor s řídkými žlutými zuby ve štíčí tlamě.

Hlavní ozdobou jeho kamrlíku se záchodem (koupelnu neměl), kam jsem jednou bez dovolení nakoukl, byla skvěle vymyšlená předválečná reklama na polské prezervativy, z mého dnešního pohledu geniálně jednoduchá: bylo na ní jen firemní logo *Ultra Gum* a nápis „*Predzej ci serce peknie!*“ – tedy „To ti dřív praskne srdce!“.

K dospělým byl pan Lušč vždy pozorný a zdvořilý. Aby ne: bylo zvykem, že když se nájemníci pozdě večer vraceli domů, strkali domovníkovi, který kvůli nim vstal z postele, nějaké ty drobné. Zato nás děti zuřivě proháněl. A dá se to pochopit, dennodenně jsme ho vytáčeli stejnou odpornou lumpárnou: zvonili jsme hned na několik zvonků naráz a utíkali jsme se schovat za roh domu.

Pan Lušč vybíhal, sprostě nadával polsky, hrozil pěstmi a sliboval nevinným kolemjdoucím strašná muka..., aby už za chvíličku, po dalším jásavém akordu na pět tlačítek, znovu vystřelil ze dveří jako čertík z krabičky. To mohlo pokračovat nekonečně dlouho, hlavně o prázdninách, kdy jsme testovali jeho odolnost. Ale on byl kabrňák! Nepřestával běhat ke dveřím, ale vůbec ne proto, aby nás chytil, ale proto, že se bál, že propásne nájemníka nebo hosta – a že tedy nedej bože nesplní svou povinnost.

Pravda, stávalo se, že po nějakém stém výsměšném zazvonění vybíhal s mokrým hadrem, máchal jím jako praporečnick v boji a s vytřeštěnými očima hulákal: „Zasraní parchanti! Kurva! Kdyby vás tak trefil šlak! Kdybyste tak zdechli!“

Ach, jaký my jsme měli dům... Ve Lvově takové domy nazývali „rakouskými“ a tomu stylu se říkalo secese. V žádném jiném evropském státě jsem se s podobným označením nesetkal.

Ulice Ivana Franka, Zelená a Šoty Rustaveliho tvořily trojúhelník, uvnitř kterého stál trojúhelník domů, no a v tomhle trojúhelníku byl dvůr, víceúrovňový, obývaný lidmi různého postavení.

Náš dvůr, vydlážděný drobnými kostkami, byl po obvodu osázen italskými topoly. Každý rok je stříhali a tvarovali a celou ulici se pak linul trpký a dráždivý odér seřezaných větví.

Ve dvoře rostla i hrušeň, stará dobrá hrušeň, která rodila jednou za dva roky. A když dozrávaly citronově zlatavé plody, známý spisovatel Stanislav Kobryňskij, který bydlel v prvním poschodí, sklízel úrodu a roznášel ji po bytech. (Je zvláštní, že jsem se nikdy nepokusil přečíst si něco z toho, co napsal – že by z mladického nezájmu? A přitom to byl velmi legrační pán. Babička tvrdila, že si pětkrát za den mění košili a v opeře si vždycky sedá na krajní místa, protože se bojí osudového pádu lustru.)

A taky je zvláštní, že nikdo z ostatních nájemníků se hrušně ani nedotkl. Její větve například dosahovaly až k našim kuchyňským oknům, takže v roce, kdy plodila, by stačilo otevřít okno a utrhnout si hrušku. Ale to nikoho ani nenapadlo. Všichni čekali, až pan Stanislav úrodu důležitě rozdělí. Mimochodem, když starý spisovatel zemřel, strom, jako ve správné báchorce, přestal rodit.

Sklep a půda našeho domu – dva světadíly protikladných světů – zasluhují samostatnou zmínku. Do sklepa se ukládala zelenina na zimu a staré harampádí, zatímco půda byla světlá, čistá a dobře větraná. V jiných domech chovali na

půdě holuby... A u nás tam nájemníci věšeli vyprané prádlo: čistá, vybělená a naškrobená prostěradla připomínající lodní plachty přehrazovala půdu po celé šíři. A to byla další vůně mého dětství – *mořská* vůně uprostřed Lvova. Pořadí praní se přísně dodržovalo a každý měl na půdě natažené své vlastní šňůry: paní Stefa, Galja, Berta Jefimovna, moje legendární babička...

„Dnes mám velké prádlo,“ říkala jedna z nich ustaraně.
„To já toho zas tak moc nemám...“

Vstupní hala našeho domu... Její podlaha byla pokryta skvěle zachovalou drobnou dlažbou s hustým kobercovým vzorem proplétajících se tmavomodrých lilií na krémovém podkladu. Vyráběla ji věhlasná Levinského továrna na keramickou dlažbu a kamnové kachle. Zajděte si i dnes k nějakému vchodu do domu v centru Lvova a podívejte se pod nohy: ta dlažba je prostě nezničitelná! Leda že byste snad do ní mlátili železnou tyčí.

Nahoru vedlo širokánské točité schodiště s litinovým zdobeným zábradlím s dřevěnými madly vyleštěnými stovkami rukou. Koberce už tam nejsou, ale mezi schody se ještě zachovala bronzová očka na kobercové tyče. V dětství mi náš vchod připomínal protestantský chrám – sice bez oltáře, ale zato s vysokými okny přes všechna poschodí, která neměla průhledná, ale žlutavá hvězdicovitá skla, díky nimž se po celém schodišti rozlévalo sice matné, ale teplé uklidňující světlo.

Dvakrát do roka – na Velikonoce a sedmého listopadu – pan Lušč voskoval dubové parkety a zábradlí schodiště natíral fermeží. Kdykoliv od té doby vejdu do nějakého obchodu s barvami a laky, nasávám nosem vzduch, abych si přivolal vzpomínky na vůni vstupní haly našeho domu.

Je zajímavé, že ten den, kdy jsme se s Péfou poprvé potkali, si pamatují úplně přesně.

Skrz blažený ranní spánek a složitou směsici zvuků – cinkot bandasky s mlékem, úmorné skřípění provazů nákladního výtahu ze dvora (někdo vytahuje nahoru dřevo nebo pytel brambor), hlasité pleskání klepačky na koberce na zadním balkonu, příjemné cinkání tramvaje z ulice a táhlé hulákání sběrače lahví: „Flááášky sbíráme!“ – která se jako obvykle mísila s všudypřítomnou vůní ranní kávy z kavárny naproti a pečiva z nejbližší cukrárny, se ke mně pootevřenými dveřmi nesl babiččin hlas:

„Nechápu, jak toho kluka může jeho matka svěřovat té tupé ženské...“

Zazněla mámina nezřetelná odpověď a pak následovaly babiččiny *zvuky*: škrťání sirkou o krabičku a astmatický nádech, se kterým vtahuje kouř (to, že už má cigaretu v puse, jde poznat podle šišlavého vyslovování souhlásek):

„Ale jdi ty, vždyť ona si nepamatuje ani vlastní jméno! Toho kluka bychom měly nějak rozptýlit, co ty na to? Řekni jí, ať ho v neděli vezme s sebou, o ten talířek polívky navíc nás neubude. A ať Boba...“

Vzdalovaly se chodbou ke kuchyni, kde ihned ožily zvuky litiny a kachlů: v kuchyni byla obrovská kamna se čtyřmi plotnami, pec na pečení chleba a litinové žáruvzdorné podložky se siluetami jelenů – pro případ, že by z pece vypadly uhlíky... A tam v kuchyni s mámou drmolily navzájem si podobnými ustaranými hlasy: „Boba-bob-pro-bobu...“

A v neděli hloupá Basja nepřišla sama, ale s klukem: mrňavým, nosatým, nemluvným a strašně zvláštním...

Mám na mysli to, že už od dětství byl uzavřený a samotářský, a to ve všem, co se netýkalo toho hlavního: jeho okouzlení loutkami, jakéhosi chorobného pohroužení, kruté a řekl bych tyranské zamilovanosti do ireálního prostoru loutkového světa.

Teď si říkám, jestli to jeho tíhnutí k sebevyjádření prostřednictvím loutky nebylo překonáním lehkého autismu, způsobem, jak komunikovat se světem? Ne nadarmo se i teď úplně mění, když bere do ruky loutku. A když nepracuje za plentou, ale na otevřené scéně, tak se se svou malou, shrbenou a dost netypickou postavou zdá být vyšší, nepochopitelně *důležitější*... A vůbec je najednou neuvěřitelně působivý.

Hlavní humornou historkou z jeho dětství byla krádež maličké Lízy, kterou lehkovážně nechala bez dozoru před obchodem její rusínská chůva – prý „na chvílečku“. Péťa, tehdy osmiletý kluk, sebral nemluvně přímo z kočárku jenom proto, že svým zasněným pohledem a kudrlinkami červenými jako plody kaliny strašně připomínalo oživlou loutku!

A možná že jsem si naše první setkání zapamatoval proto, že právě ten den celou ulici vyplašila hrozná událost: z okna své ložnice vyskočila mladá žena advokáta Vilkovského.

Hloupá Basja se přihrnula do naší předsíně a funěla jak parní lokomotiva. Dupala v otcových botách, pletla dohromady polská a ukrajinská slova a plácala nějaké nesmysly. Když jí nakonec svlékli kabát a zuli boty a postrčili ji do obývacího pokoje, ukázalo se, že v předsíni pod věšákem zůstal někdo stát. „Božíčku,“ pronesla babička svým hlubokým protáhlým hlasem, „vždyť ten kluk není větší než můj deštník...“

Pravda, deštník měla babička majestátní: fialkový s lesklou špičkou. Otec, který dával přezdívky všem okolo, lidem i věcem, ho kdovíproč nazval „Dvorní dámou císařovny“. Nízký sekretář v jeho pracovně byl „Právní zástupce“ a mámin chrpově modrý župan s věčně rozepnutým zlatým knoflíkem na hrudi měl pro mě nepochopitelné jméno „Notosepodívejme“.

Klučina, kterého hloupá Basja přivedla, měl nepřítomný pohled průzračně šedých, jakoby popelavých očí. A divně šilhal, jako by se nedíval přímo na člověka, ale skrze něj nebo nad jeho hlavu... Později mi došlo, že do bytu vešel právě poté, co „rychlá“ odvezla tělo sebevražedkyně, takže ta musela vyskočit z okna přímo před jeho očima. Je naprosto pochopitelné, že pro osmileté dítě to byl šok. Ale v té chvíli se mi ani trochu nelíbil: jakýsi ňouma, který navíc nemluvil. A to mě máma přemluvila, abych „novému kamarádovi“ předvedl svůj vozový park. Kolona barevných nablýskaných aut se vinula po pokoji a projížděla pod křeslem a pod stolem. Z kartonové krabice od sady maňásků jsem udělal parkoviště pro malé sběratelské modely.

Ale ten opožděný podivín se na tu mou nádheru sotva podíval. Zato když si všiml hromádky hliněných hlav na ušpiněných hábitech, které jsem z krabice vyklopil do rohu, doslova zdřevěněl.

„M... můžu?“ zeptal se tiše a toporně ukázal prstem na to haraburdí.

„No prosím,“ pokrčil jsem rameny. Nedal jsem najevo, že jsem se urazil.

Maňásky přivezl otec z Moskvy, kam občas jezdíval na služební cestu. Krabice obsahovala hned tři sady: *Neználka na Měsíci*, *Ruské národní pohádky* a Puškinovu *Pohádku o popovi a jeho dělníku Baldovi*. Tři dny jsem si s nimi hrál a předváděl

jsem mámě a babičce *představení* na opěradle židle. A jelikož hlavním inscenačním prvkem byly v mém provedení rvačky a loutky do sebe mydlily hlavami jako kohouti, jejich hliněné obličej se brzy oloupaly. Na „herce“ byl docela žalostný pohled a já jsem o ty mrzáčky ztratil zájem. Uměli se jen klanět a plácát dlaněmi. A vůbec, vždycky jsem měl rád přesnou podobu *skutečných* věcí – takže jsem byl, jak si teď uvědomuju, dítětem bez fantazie.

Nikdy nezapomenu, jak můj host žuchl na kolínka vedle té hromady hadrů, začal se jí probírat, rozkládal loutky na koberec a opatrně jim uhlazoval pomačkané hábity...

Zvedl ke mně světlé, jakoby průsvitné oči a znovu se zeptal: „Můžu?“

„Ale vždyť jsou to jenom pitomý krámy!“ zahučel jsem našťavaně a mačkal jsem tlačítka dálkového ovládání luxusního zahraničního auta.

V tu chvíli se ke mně prudce obrátil zády a shrbený se vrtal v hadrech, a když se pak otočil zpět s rukama zdviženýma jako v modlitbě, na každé mu seděla loutka. To už měl jiný obličej a celý byl vlastně *jiný*.

A na okraj stolu se ztěžka vyškrábal namyšlený a hloupý břichatý pop. Kvapně se křížoval, jaksi hrozně rychle hýbal boky, legračně vystrkoval zadek, couval a hlubokým hlasem opakoval: „Pane-ježiši-kriste-pane-ježiši...“ A naproti mu šla krasavice z úplně jiné pohádky a pohupovala copem. Pištivým hláskem prozpěvovala hanbaté pouliční odrhovačky, nabízela popovi, že mu ukáže... Zkrátka ten kluk velmi dobře znal všechna ta slova, vyslovoval je trefně, se strojeným dívčím smíchem, a zespod postrkoval okraj jejích šatů. Krasavice popa sváděla a vyzdvihovala své přednosti a v tom spočívala hybná síla celého představení, ze kterého

mrazilo. Nazývala popa „starým páprdou“, „naprostou nulou“ a „dědkem plesnivým“. Tancovala před ním jakýsi neslušný kankán a on padal na záda, supěl a kvičel a prosil o slitování... „Neodcházej, jahůdko moje přesladká! Dám ti všecko, co chceš, jenom mě nech šáhnout na ty tvoje kozičky!“ A ona na to: „To tak, ty bachore, napřed podřízni tu svou vypasenou starou!“ Zkrátka a dobře, s Puškinem to nemělo nic společného...

Už si nepamatuju všechny peripetie toho představení. Pamatuju si jen, že jsem byl uchvácený a zároveň rozpolcený a zaražený: z jeho smělosti, z toho, jak dobře se vyznal v tajemné sféře dospělých vztahů, z toho, jak ty staré hadry s hlavičkami najednou ožívaly, z toho fascinujícího střídání hlasů: Balda drsněcky protahoval slova chraplavým pijáckým hlasem, pohvizdoval si skrz zuby a strašně sprostě nadával; Neználek fistulí drmolil nějaké nesmysly a jednou si hlasitě upšoukl v patetickém místě písně *Vzplaňte ohni, temné noci!* A co je hlavní, ve hře nevznikalo žádné hluché místo: pořád někdo někoho doháněl, bil nebo balamutil, hlasy se prolínaly, střetávaly, parodovaly a – jak jsem měl tenkrát pocit – pořád něco prozpěvovaly, div že ne dvojhlasně, překrývaly se a táhly celý děj odehrávající se na dvou rukou.

Ještě nikdy v životě jsem neviděl něco tak zajímavého. Podmanil si mě, získal si mě, jednou provždy si mě zotročil... Obávám se, že to trvá dodnes, přestože loutkovému divadlu a světu loutek vůbec jsem nikdy pořádně nepřišel na chuť.

Když nás zavolali do jídelny, nechtěl jít, nechtěl ty loutky sundat z rukou. Zalezl si pod stůl a mlčky odtud civěl svýma vlčíma očima. Nicméně ho jemně vytáhli ven a při obědě

byl – možná proto, že dospělí v náznacích, tlumeně a zkratkovitě asi třikrát zmínili tu ranní tragédii a pošilhávali přitom po dětech – zamračený a uzavřený do sebe, přesně jako když ráno přišel. Rýpal vidličkou do ubrusu a mým směrem se ani nepodíval. A to jsem si myslel, že už jsme se skamarádili.

I teď mám při každém našem setkání chuť vrazit mu hned do ruky nějakou loutku, abych místo odcizené masky uviděl jeho skutečnou tvář. Mimochodem v mládí s sebou docela dlouho skutečně tahal jednu těch z loutek, velkých asi jako dlaň, které s neuvěřitelnou šikovností sám vyráběl „jako dárky“. Pokud si to správně pamatuju, dělalo se to takhle: na drátěný kříž se namotával vatelín a oblepoval se látkou a pak už zbývalo jen namalovat obličejík. A on je skutečně rozdával jako dárky. Dával je prvním lidem, které na ulici potkal, a ani to nemusely být děti.

Zkrátka a dobře, to první léto si Péťa získal všechna děcka z našeho dvora – bylo nás tam osm. Vyprosil jsem u mámy růžový lak na nehty a rozbité nosy loutek jsme důkladně zrestaurovali, takže se na slunci jen leskly. Celé léto – a v tom roce bylo ve Lvově neobyčejně krásné léto: s jasně modrou oblohou a lehkými obláčky nad Vysokým Zámkem, kopcem tyčícím se nad městem – naše divadlo ze dvora od rána do večera s nadšením zkoušelo a hrálo komedie a pohádky, které jsme si sami napsali. A dnes si uvědomuju, že ten samotářský, vyloženě „problémový“ osmiletý kluk se stal současně zakladatelem, režisérem, výtvarníkem a hercem sice malého, ale tvůrčího kolektivu. Se vsutku mozartovským talentem tvořil texty i scénické obrazy, trpělivě učil ty, kterým svěřil loutku, nutil neschopné herce znovu a znovu opakovat pohyby a text role nebo „dělat orchestr“: pískat na plechové